

ORHAN SEYFİ ORHON'UN *Fiskeler* ADLI KİTABI ÜZERİNE BİR İNCELEME

A Study on Orhan Seyfi Orhon's Fiskeler

О Книге 'Фискелер' Орхана Сейфи Орхон

Harun CEYLAN*

Gazi Türkiyat, Bahar 2013/12: 111-127

Özet: Orhan Seyfi Orhon, 1922 yılında yayımlanmış olduğu *Fiskeler* adlı kitabında, o yıla kadar çeşitli gazete ve dergilerde yayımlanmış bulunduğu nazımlarının ve düzyazılarının bazılarını bir araya getirmiştir. Orhan Seyfi, bu kitabında, Rıza Tevfik, Ali Kemal, Ahmet Haşim ve Yakup Kadri başta olmak üzere dönemin şair ve yazarlarını nazımlarla veya düzyazılarla hicvetmiştir. Kitapta ayrıca hikâyeler, gazete fıkraları, yazarın kurguladığı mizahî mülâkatlar ve mizahî anketler de yer alır. Bunlara ilaveten yazarın, Yahya Kemal'in "Ok" manzumesini değerlendirdiği bir yazısı bulunmaktadır. Bu makalede ilk olarak, Orhan Seyfi'nin Yusuf Ziya ve diğer hececi şairlerle paylaştığı edebiyat anlayışı ve Millî Mücadele döneminde bu anlayış karşısında yer alan edebiyatçılara karşı tavrı üzerinde durulacaktır. *Fiskeler*'deki metinlerde açıkça hissedilen bu tavır, özellikle *Dergâh* mecmuasına karşı yürütülen mücadeleyi de gözler önüne sermektedir. Ayrıca makalede, *Fiskeler*'deki metinlerden tespit edilenlerin nerede yayımlandıkları bir tablo içerisinde gösterilmiş, önemli görülen metinlerin içerikleri hakkında bilgiler verilmiş ve Orhan Seyfi'nin şair ve yazarlarda eleştirdiği hususlar üzerinde durulmuştur.

Anahtar kelimeler: Orhan Seyfi Orhon, *Fiskeler*, hiciv, *Dergâh* mecmuası, Türkçü edebiyat

Abstract: Orhan Seyfi Orhon published his book *Fiskeler* in 1922. In this book he collected some of his satiric poems and satiric prosaic texts, which were published before in different periodicals and newspapers. With these poems and proses he especially criticizes Rıza Tevfik, Ali Kemal, Ahmet Haşim and Yakup Kadri. In this article firstly Orhan Seyfi's literary views, which he shared with Yusuf Ziya Ortaç and other nationalist poets, and his attitude towards the opponent poets and writers are examined. This attitude, especially the struggle against the *Dergâh* periodical's poets and writers, can be observed clearly in *Fiskeler*. Furthermore, in this article information about where the texts of *Fiskeler* were published and about the contents of important texts is presented. Lastly the points about poets and writers that Orhan Seyfi criticizes are discussed.

Key words: Orhan Seyfi Orhon, *Fiskeler*, satire, *Dergâh* periodical, nationalist literature

Аннотация: Орхан Сейфи Орхон в книге *Фискелер* изданной в 1922 году собрал свои стихи и прозы которые были изданы в разных газетах и журналах. Орхан Сейфи в этой книге сатирически критикует поэтов и писателей того времени как Рыза Теvfик, Али Кемал, Ахмет Хашиm, Якуп Кадри и т.д. А также в книге можно найти его рассказы, анекдоты, юмористические интервью и анкеты которые он написал исходя из своего воображения. Писатель высказывает свои взгляды на произведение 'Ok' Яхя Кемала. В этой статье во первых рассматривается творческий взгляд Орхана Сейфи которыми он делился с Юсуф Зия и другими поэтами 'хежежи', а также характеризуются его позиция к противникам его идеи во времена Кемалистской революции. В текстах *Фискелер* сразу заметна его позиция, особенно ярко выражено его борьба против журнала *Дергâх*. В статье также анализируется критические взгляды Орхана Сейфи к поэтам и писателям, вместе с этим

* Arş. Gör., Gazi Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, harunceylan@yandex.com

дана таблица где указываются данные издания некоторых текстов в Фискелер, а также рассматриваются некоторые тексты помеченные важным.

Ключевые слова: Орхан Сейфи Орхон, Фискелер, сатира, журнал Дергâх, Турецкая литература

Orhan Seyfi Orhon (1890-1972), özellikle on dokuzuncu yüzyılın sonlarındaki siyasî arayışların etkisiyle millî bir bilincin oluşmaya başladığı dönemden itibaren, II. Meşrutiyet dönemini, ulusal bir devlet kurma amacını taşıyan Cumhuriyet dönemini, Tek Parti dönemini ve son olarak da çok partili dönemi yaşamış bir şair ve yazarımızdır. Bu uzun yaşamında, tarihî kırılmalarla beraber edebî anlayışların değişim ve gelişimlerine de tanık olmuştur. Sosyal, kültürel ve siyasî alanlardaki hızlı değişimler, diğer bütün aydınlar gibi onun da edebî ve siyasî yaşamına yansımıştır. Orhan Seyfi, dönemin Türkçü aydınlarıyla tanışmasından sonra Türkçülüğü benimsediğinden, siyasî ve edebî hayatına bu fikir çerçevesinde yön vermiştir. Bazen Yusuf Ziya Ortaç'la beraber çıkardıkları, bazen de kendisinin çıkardığı dergilerle, millî değerlerin sahiplenilmesi ve edebiyatta da bu yönde ürünler ortaya konmasında büyük katkılar sağlamıştır. Diğer şair ve yazarlarla bazı konularda girdiği münakaşalarda, siyasî anlaşmazlıkların yanı sıra, onun bu ideolojik tarafıyla şekillenen edebî anlayışının da büyük payı vardır.

Orhan Seyfi Orhon, eserlerinde Türkçeyi sade ve anlaşılır bir biçimde kullanan şair ve yazarlarımızdan biri olarak edebiyat tarihindeki yerini almıştır. Onun, Türkçülüğü benimsemiş diğer şairlerle beraber millî edebiyat akımının yerleşmesindeki gayretleri azımsanamaz. Nihad Sami Banarlı, şairin *Gönülden Sesler* adlı şiir kitabına yazdığı "Orhan Seyfi Orhon Hayatı, Şiiri ve Türkçesi" başlıklı girişte, onun dilimize hizmetleri hakkında şunları söylemektedir: "*Ziya Gökalp devrindeki Millî Edebiyat Cereyanı'na mensup şairin Türk diline hizmeti vardır. Orhan Seyfi, son asır Türk edebiyatında bu hizmeti bilerek, isteyerek, severek yapan, bu yolda uydurma Türkçeye başvurmadan muvaffak olan, Türkçeyi iyi anlayan dil islahatçıları arasındadır*" (Orhon 2008: xi).

Orhan Seyfi hakkındaki kapsamlı çalışmasında Ali Donbay, Orhan Seyfi'nin Türk şiirindeki yeri hakkında şunları ifade eder: "*Bize göre Orhan Seyfi'nin Türk şiirindeki yeri öncelikle Türkçeyi kullanımından kaynaklanır. O ve arkadaşları, bir başka deyişle ilk hececi şairler, yeni Türk şiir dilinin kurucuları olmuşlardır*" (Donbay 2009: 159).

Bu değerlendirmeler, ilk hececi şairlerin edebiyat tarihindeki yerini tespitte çalışan diğer incelemelerdeki kanaatlerle paralellik gösterir. Bu çalışmalarda, Orhan Seyfi'nin de aralarında bulunduğu hececi şairlerin şiirlerinin güzelliklerinden ziyade, dönem açısından üstlendikleri görevin önemi vurgulanır. Hakikaten 19. yy.'ın sonlarında siyasette ve edebiyatta kendini göstermeye başlayan Türkçülük düşüncesi, II. Meşrutiyet yıllarında da tartışılmış ve etkinliğini sürdürmüştür. Cumhuriyet'le birlikte yürütülmeye başlanan sosyal değişim projesinin de önemli bir ayağını oluşturmuştur. Mehmet Doğan, çalışmasında, siyasî otoritenin Cumhuriyet

yönetimi altında yeni bir toplum inşası için ulusallık bağlamında hareket etmesinin doğal bir sonucu olarak, edebiyatta Türkçülük düşüncesinin rejimle alakasını ve gelişimini şu şekilde ifade eder:

“Türkçülük düşüncesi Cumhuriyet döneminde ‘Milliyetçilik’ olarak genişletilmiştir. Bu milliyetçilik, Cumhuriyet dönemi edebiyatında ‘memleketçilik’ şeklinde işlenmiştir. İlk Hececiler Grubu veya Beş Hececiler diye adlandırılan grup, şiirde ‘memleketçilik’ düşüncesinin uygulayıcıları olarak görünmektedir. Bu gruba dâhil edilen şairler, Mehmet Emin Yurdakul ve Ziya Gökalp’in kuru bir söyleyişe sahip olan didaktik şiir anlayışını, Anadolu romantizmiyle lirik bir yapıya dönüştürmüşlerdir” (Doğan 1995: 8).

Mehmet Emin, Ziya Gökalp gibi şairlerin dikkat çektiği konular ve biçimler etrafındaki ilk denemelerin sanatsal anlamda doyurucu olmaması gayet doğaldır. Necip Fazıl, Ahmet Hamdi, Cahit Sıtkı, Ahmet Muhip gibi şairlere giden yolda, Orhan Seyfi, Yusuf Ziya, Halit Fahri, Faruk Nafiz, Enis Behiç gibi şairler bir köprü vazifesi görmüşler, hecenin zaferini ilan etmesinde en büyük katkıyı sağlayarak yeni yetişen şairlere örnek olmuşlardır. Bu süreçte, özellikle Yusuf Ziya ve Orhan Seyfi’nin mizahı da etkin bir biçimde kullandıkları, Türkçü edebiyatı bu şekilde savundukları görülür. Bu tercih, şairlerin sanatlarındaki gücü azaltmış, çeşitli eleştirilerin hedefi hâline gelmelerine sebep olmuştur.¹ Yusuf Ziya, mizahta daha fazla etkin olmuş, bir anlamda sanatını mizah yazarlığına feda etmiştir.² Orhan Seyfi ise, mizahla uğraşmakla beraber, şiirlerinde lirizmi koruyabilmiş bir şairdir.

Ali Donbay, kitabında Orhan Seyfi’nin hayatında iki önemli “hayat ve edebiyat çerçevesi” olduğunu kaydeder. Birinci çerçeveyi, 1917 yılında kurulmuş olan Şairler Derneği ile girmiş olduğu ortam oluşturur. Donbay, ikinci çerçeve olarak ise İkinci Dünya Savaşı’na işaret eder: *“İlkinde grup üyesi hececi bir şair hüviyetiyle edebiyat tarihine geçen Orhan Seyfi Orhon; ikinci çerçevede bir münferit şahsiyet olarak gazeteci kimliği ve fikrî mücadeleleriyle dikkati çekmektedir” (Donbay 2009: 10).*

Orhan Seyfi’nin hicivleri, bu iki çerçeveye oturtulabilir. Hicivlerini topladığı ilk kitap olan *Fiskeler*, ilk çerçevedeki mücadelesinin bir mahsulüdür. İkinci çerçevenin bir yansıması olarak da İsmet İnönü’ye yazdığı hiciv şiirlerinden oluşan *Hicivler* kitabını gösterebiliriz. Edebî hayatının ilk çerçevesinde Orhan Seyfi’yi hicve yönlendiren etkenler, ideolojisinden kaynaklanan edebî anlayışı ile birlikte siyasî görüşleridir. Orhan Seyfi’nin *Fiskeler’e* aldığı hicivlerin temelinde, siyasî görüş ayrılıkları ile beraber Türkçülüğün edebiyata yansıtılması gerektiğine olan inançtan kaynaklanan endişeler de yatmaktadır. Örneğin, yazarın Ali Kemal ile ilgili

¹ Hececilere yöneltilen bazı eleştiriler için bk.: (Çıkla 2010: 207-210).

² Yusuf Ziya, mizah yazarlığına Sedat Simavi’nin teklifiyle *Diken* dergisinde başlamıştır. Yusuf Ziya, Simavi’ye, kendisini tavsiye eden sorduğunda, ondan “-Ömer Seyfettin.” cevabını alır. Ömer Seyfettin’e bunun sebebinin sorar. O da: “-...Sen, hem iyi bir şair olamayacak, hem de iyi mizah muharriri olacak kadar zekisin.” der (Ortaç 1966: 69). Ömer Seyfettin’in bu ifadesi, kendini gerçekleştiren bir kehanet olarak değerlendirilebilir.

hükümlerinde hem siyasî hem edebî görüş ayrılıkları söz konusudur. Yazar, Rıza Tevfik'i ise siyasî hataları nedeniyle beğenmemektedir. Ahmet Haşim ve Yakup Kadri hakkındaki nazım ve düzyazıları ise edebî eleştiri özelliği göstermektedir.

Orhan Seyfi'nin *Fiskeler*'i de içine alan ilk edebî dönemi üzerinde durmak gerekir. Orhan Seyfi, gençlik dönemini yaşarken II. Meşrutiyet dönemi yaşanmaktaydı. "Yeni Lisan-Yeni Hayat" gayretleri devam etmekle beraber zafere ulaşmamıştı. Şiirde aruz zevki hükmünü sürdürmekteydi. Orhan Seyfi de ilk şiirlerini bu zevk etrafında kaleme almıştır. 1910 yılında daha Darülfünun'da öğrenciyken birkaç arkadaşıyla beraber *Hıyaban* dergisini çıkararak yayın hayatına atılan Orhan Seyfi, I. Dünya Savaşı yıllarında Türkçü aydınlarla tanışmasından sonra bu ideal etrafında birleşenlerden biri olarak yayın hayatını sürdürmüştür. Dil ve edebiyatın millî bilincin uyanmasındaki rolünün büyüklüğüne inanan şairler, çeşitli gazete ve dergilerde yayımladıkları şiir ve yazılarıyla Türkçülük düşüncesi etrafında faaliyet göstermişlerdir. Özellikle Ziya Gökalp, Ömer Seyfettin, Ali Canip, Rıza Tevfik gibi şair ve yazarların edebiyatta halkın değerlerine yönelme hususunda diğer şairlere de telkinlerde bulduklarını ve örnek olduklarını görürüz. Şiirde hece veznini benimsetme çabaları özellikle I. Dünya Savaşı ve Millî Mücadele yıllarında sonuç vermeye başlamıştır. Yusuf Ziya, rotasını hece veznine çeviren Ziya Gökalp'le ve diğer hececi şairlerle Rıza Tevfik'in teşvikiyle gittiği Bilgi Derneği'nde tanışmıştır: "Ali Canip'i o gün gördüm, Ömer Seyfettin'le o gün karşılaştım. Celâl Sâhir'le o gün konuştum ve Orhan Seyfi ile, Enis Behiç'le o gün arkadaş oldum" (Ortaç 1966: 23).

Orhan Seyfi ise, Ömer Seyfettin'le daha önce görüşmüştür. Mehmet Doğan, Halit Fahri'nin anularına dayanarak, Orhan Seyfi'nin ve Halit Fahri'nin hece veznine yönelmelerine vesile olan kişinin Ömer Seyfettin olduğunu belirtir: "*Orhan Seyfi ve Halit Fahri'nin Hece'ye yönelmelerini ise Ömer Seyfettin sağlamıştır. Halit Fahri, hatıralarında, 'güzel bir bahar günü' Ömer Seyfettin ve Orhan Seyfi ile Gülhane Parkı'nda edebiyattan konuşurlarken, Ömer Seyfettin'in onlardan, şiirde hece veznine ve halkın konuştuğu dilin sadeliğine dönmelerini istediğini yazmıştır*" (Doğan 1995: 108).

Orhan Seyfi ve Yusuf Ziya, Bilgi Derneği'nde tanıştıktan sonra ömür boyu dost olarak kalmışlar, dergi faaliyetlerinde de beraber çalışmışlardır. Yusuf Ziya, mizahî şiire yöneldikten sonra Orhan Seyfi de onunla beraber hareket ederek birçok polemğin içinde aktif olarak yer almıştır. Orhan Seyfi'nin şiir ve yazılarının yayımlandığı dergiler hakkında yapılmış bazı tezler incelendiğinde³, Orhan Seyfi'nin eleştirdiği belli başlı hususlar şu şekilde sıralanabilir: şiirde anlamı kaybetme, aşırı sembolizme kaçma, ideolojik ve propagandist şiir yazma. Orhan Seyfi, millî vezin olarak heceyi kabul eder ve savunur⁴, fakat eski edebî eserlerimizi de toptan reddetme, onları edebiyattan saymama tavırlarına da karşıdır. Onların kendi devirlerinde görevlerini layıkıyla yaptıklarını söyleyen Orhan Seyfi, şiirselliklerinin

³ İncelenen tezler şunlardır: (Karabulut 1999), (Bulut 2010), (Tonga 2004).

⁴ Hece-aruz tartışmalarında Orhan Seyfi'nin yeri için bk.: (Kolcu 1993).

de inkâr edilemez olduğunu ifade eder.⁵ Orhan Seyfi'nin karşı olduğu nokta şiirde anlamsızlık ve angaje şiir yazmadır. Orhan Seyfi'nin millî edebiyatçılar içerisine dâhil olmasından itibaren genel tavrı budur. *Fiskeler*, bu tavrın ilk emarelerinin gözlemlendiği metinleri ihtiva eder.

Orhan Seyfi, *Fiskeler*'i oluşturan metinleri kaleme aldığı yıllarda (I. Dünya Savaşı sonu-Millî Mücadele dönemi), Türkçülük düşüncesini ve Türkçü edebiyatı savunurken, bu yolda eserler verenleri takdir ve teşvik etmekten geri durmamıştır: "Mevcut dönemdeki kendi şair ve arkadaşlarının yavaş yavaş kendi muhitlerine, kendi samimi değerlerine döndüğünü söyleyen şair, Celâl Sâhir'in "Emine'nin Türküsü"nü halk hissini yansıtan bir manzume olarak görür. Yine ona göre, Vâlâ Nureddin'in "Yolda" şiiri, Faruk Nafiz, Yusuf Ziya ve Halid Fahri'nin manzumeleri samimi duygularla yazılmış şiirlerdir" (TDET: 69).

Millîliğe dönüşü takdir eden Orhan Seyfi, karşıt görüşlere karşı ise sert ve etkili hicivleriyle tanınmaktaydı. O dönem yayımlanan mizah dergilerinden biri olan *Güleryüz*'de, Hüseyin Cahit'in "Hem-rah" müstearıyla yazdığı "Mizah Şairleri" adlı şiirinin bir bölümünde Orhan Seyfi hakkında şu ifadelere rastlıyoruz:

"Yusuf Ziya başka yolun yolcusu
O hececilerin en çapulcusu
Takımda Seyfi'dir onun solcusu
Bu hokkabaz şair hepsinden yaman
Çekmeyen kalmadı ondan el'aman"⁶

Orhan Seyfi, *Fiskeler*'de o dönem *Dergâh* mecmuasında yazan Ahmet Haşim, Yakup Kadri gibi isimleri hedef aldığından, aynı dergide yazan ve Ahmet Haşim'i savunan Fevzi Lütfi Karaosmanoğlu, *Fiskeler*'i tanıttığı yazısında Orhan Seyfi'nin eleştirilerini şık bulmadığını ifade eder. Fevzi Lütfi, kapaktaki resmin tuhaflığını yansıttığını belirtir: "Kitabı açmadan kaba baktım, elim bir resim var: Giyinişi son moda, bıyıkları matruş bir genç karşısında, küçük memur kılıklı, gözlüğü ve fesi havaya fırlanmış epeyce yaşlı bir zavallının burnuna bir fiske vuruyor. İşte bu resim, bu mizah kitabının tuhaflığını ifade ediyor" (Uslucan 1995: 360).

Fevzi Lütfi'nin tuhaf bulduğu resim, karikatürize edilen iki insan üzerinden eski ile yeninin mücadelesini ifade etmek amacını gütmektedir. Genç olan yeniyi, yaşlı olan ise eskiyi simgelemektedir. Yeni edebiyatı simgeleyen genç adam, yaşlı olana fiskeler vurarak onu kendine getirmeye, onun kendi özüne dönmesini sağlamaya çalışmaktadır. Orhan Seyfi ve diğer millî edebiyatçılar, bu gayeyle asıl edebiyatın halk içinde gelişip olgunlaşmış edebiyat olduğunu vurgulayıp İstanbul çevresinde o zamana kadar Arap ve Acem edebiyatlarının tesiriyle oluşmuş edebiyatı terk etmek

⁵ Orhan Seyfi'nin, Besim Atalay ve Yusuf Ziya'nın Divan edebiyatı hakkındaki görüşlerine karşı ifadeleri için bk.: (Tonga 2004: 280-284).

⁶ Hüseyin Cahit, "Mizah Şairleri", *Güleryüz*, S.44, 2 Mart 1338, s.3. Şiir için bk.: (Yücebaş 2004: 37-38).

gerektiğini telkin ediyorlardı. Fevzi Lütfi'nin, hayranlık duyduğu Ahmet Haşim'i savunmak için *Fiskeler*'i eleştirmesi gayet doğaldır. Fevzi Lütfi, *Fiskeler*'i zarafetten yoksun bir eser olarak görmektedir. Fevzi Lütfi'ye göre; "Bir kitabın ismi, kitapla ilgili birçok şeyi ifade eder. Bu hükmün manası, kitabın kapağındaki resimde açıkça görülmektedir. Kitabın içindekiler de zikredilen hükmü pekiştirir mahiyettedir. Fakat fiskenin kendisi pek zarif değildir" (Uslucan 1995: 361).

Orhan Seyfi'nin zaten hiciv konusunda zarafeti hedeflemediği açıktır. O, mizah ve hicivden ne anladığını şu şekilde ifade etmektedir: "Mizah şakadır, güldürmek, neşelendirmek, esprileri ile hoşla gitmek ister. Hiciv tenkittir, hataları, kusurları yüze vurarak düzeltmek ister. Hiciv mizahtan farkı, şahsî tarzlarla hakaret ve alay şeklinde kusurları söylemesidir." (Edebiyatçılarımız Ne Diyorlar?, s.155-156)" (Tuncer 1994: 10).

Orhan Seyfi'nin hicivleri, bu sözlerindeki anlayışla paralellik gösterir. *Fiskeler*'de Ali Kemal, Rıza Tevfik, Ahmet Haşim, Yakup Kadri gibi şair ve yazarların edebiyata ve siyasete dair kusurları ifşa edilmek suretiyle hicvedilmektedir. Orhan Seyfi'nin amacı, oluşum sürecindeki millî edebiyat şemsiyesi altına daha çok şair ve yazar kazandırabilmektir. Bunun için tenkit ederken hiciv yolunu seçmiştir. Bu yapılırken doğal olarak şairin veya yazarın itibarsızlaştırılması söz konusudur. Ahmet Haşim de bundan nasibini almıştır. Gariptir ki Ahmet Haşim'e hayran olan Fevzi Lütfi'nin Ahmet Haşim'i ve şiirini öven yazı dizisi, daha sonraları Orhan Seyfi'nin çıkarmış olduğu *Güneş* mecmuasında yayımlanacaktır.⁷ Birol Bulut, çalışmasında bu makalelerin içeriklerinden bahsetmektedir. Her iki makale de, "Bu yazılar benimdir, fakat yazdıran Ahmet Haşim'in bütün hayranları gibi ondan bana geçen zevk ve hevestir. Onun için bunları ona ithaf etmekte ayrı bir zevk duyuyorum." ifadeleri ile başlamaktadır (Bulut 2010: 54)⁸. Görüldüğü üzere, Orhan Seyfi'nin edebî tartışmalardan çekinme, karşıt görüşlerin dillendirilmesine müsaade etmeme gibi bir tavrı olmamıştır. *Çınaraltı* dergisini çıkardığı yıllarda da bu tutumunu devam ettirmiştir: "Dergide Mithat Cemal Kuntay, Edip Ayel gibi isimlerin aruz ölçüsü ile şiirler yazdığı görülmekle birlikte, *Çınaraltı* dergisinin şiirde ölçü hususundaki genel tavrı, heceden yanadır" (Tonga 2004: 313). Orhan Seyfi *Çınaraltı* dergisinde, "Cumhuriyet devri Türk edebiyatında hece-aruz meselesi etrafında yapılan son münakaşa"yı (Kolcu 1993: 284) başlatan isim olmuştur. Çeşitli şairlere heceyi mi yoksa aruzu mu millî ve tabii vezin olarak kabul edildikleri sorulmuş ve cevaplar yayımlanmıştır. Orhan Seyfi'nin edebî meseleleri tartışmaktan herhangi bir rahatsızlık duymadığı bu örneklerden açıkça anlaşılır.

Buraya kadar Orhan Seyfi'nin edebî anlayışına ve hicvi kullanma sebeplerine kısaca değinilmiştir. *Fiskeler*'e gelecek olursak belirtildiği üzere bu kitaptaki metinler,

⁷ Ramis Karabulut, tezinde *Güneş*'in 2. ve 4. sayılarında yayımlanan bu iki makalenin yazarı olarak Fevzi Lütfi Yüzüncü ismini vermiştir. Fakat *Dergâh*'taki yazıları da düşünülecek olursa bu makalelerin yazarının Fevzi Lütfi Karaosmanoğlu olduğu anlaşılır. Fevzi Lütfi'nin "Son Şöhretler" adını taşıyan bu makalelerin ilki için bk.: (Karabulut 1999: 185-188).

⁸ Fevzi Lütfi'nin "Son Şöhretler" başlıklı iki makalesinin içerikleri için aynı tezin 54-57. sayfalarına bakılabilir.

Orhan Seyfi'nin ilk edebî hayat çerçevesine ait metinlerdir. Onun Millî Mücadele dönemindeki millî edebiyat kaygısını yansıtır.

Orhan Seyfi, bu kitabında, o yıla kadar gazete ve dergilerde çıkmış nazım ve düzyazılarından bazılarını toplamıştır. Yazar, kitaptaki metinleri nazım ve nesir olmak üzere iki başlık altında düzenlemiş, ilk önce nazımlarını, daha sonra nesirlerini okuyuculara sunmuştur.

Fiskeler, Rumi 1338, Miladi 1922 yılında yayımlanmıştır. Kitabın iç kapağında yer alan, "1338-1340" şeklinde aralarına tire konularak verilen tarihler, Orhan Seyfi'nin bu yıllar arası (yani 1922-1924) yayımladığı nazımlarını ve yazılarını topladığı izlenimini vermekte, araştırmacıları yanıltabilmektedir. Hâlbuki bu tarihler içinde yer alan 1340 tarihi, Hicrî yılı ifade etmektedir. Bu anlamda kitaptaki metinler, 1922 yılı içerisinde veya öncesinde gazete ve dergilerde yayımlanmıştır. Zaten tespit edebildiğimiz metinler içerisinde en önce yayımlanmış olanı, 1918 (Rumi 1334) yılına aittir. Tespit ettiğimiz diğer metinler, 1921 (Rumi 1337) ve 1922 (Rumi 1338) yıllarına aittir.

Fiskeler'de künyelerini tespit edebildiğimiz metinler, *Şair* (1918-1919), *Aydede* (1922-1949) ve *Âyine* (1921-1923) dergileri ile *İleri* (1919-1924) gazetesinde yayımlanmıştır. Yazar, kitabında en çok *Âyine* dergisinde yayımladığı metinlere yer vermiştir. Araştırmalarımız sonucunda, kitapta yer alan toplam otuz metinden yirmi dört tanesini tespit edebildik. Sekiz adet nazımdan bir tanesini, yirmi iki nesirden ise beş tanesini tespit edemedik.

Orhan Seyfi, en öncesi 1918 yılına ait olmak üzere (tespit ettiklerimiz içerisinde) 1922 yılına kadar yazdıklarından seçtiklerini bu kitapta toplamıştır. Orhan Seyfi'nin 1918'den *Fiskeler*'i yayımladığı 1922 yılına kadar şiir ve yazılarının yayımlandığı gazete ve dergiler şunlardır⁹:

- 1918: *Yeni Mecmua, Türk Yurdu, Türk Kadını, Şair*
 1919: *Şair, Şair Nedim, Türk Kadını, Büyük Mecmua, İfham- Edebi İlave, Birinci Kitap.*
 1920: *İkinci Kitap, Servet-i Fünun.*
 1921: *Ümit, Hâkimiyet-i Milliye, Akşam, Yarın.*
 1922: *Aydede, Yarın, Âyine, Yeni İnci, Akbaba.*

Fiskeler'deki metinlerden tespit edebildiklerimiz ise *Sabah* ve *İleri* gazeteleri ile *Aydede*, *Şair* ve *Âyine* dergilerinde yayımlanmışlardır. *Fiskeler*'de yer alan metinler, künyelerini tespit edebildiklerimiz ve edemediklerimizle beraber toplu olarak aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Şiir (ş)/ Düzyazı (d)	Dergi/ Gazete	Sayı	Tarih	Sayfa
Zamane Hâli (ş)	<i>Aydede</i>	4	12 Kanunusani 1338/ 12 Ocak 1922	4

⁹ Ali Donbay'ın çalışmasından derlenmiştir.

Feylesof'a (ş)	Sabah gazetesinde imzasız olarak neşredilmiş olan şiirin tam künyesi tespit edilememiştir.			
Feylesof'un Destanı (ş)	İleri	1419	14 Kanunusani 1338/ 14 Ocak 1922	3
Açık İstida (ş)	Aydede	19	6 Mart 1338/ 6 Mart 1922	3
Fiske'den Çimdik'e Birinci Mektup (ş)	Âyine	24	2 Şubat 1338/ 2 Şubat 1922	3
Fiske'den Çimdik'e İkinci Mektup (ş)	Âyine	25	9 Şubat 1338/ 9 Şubat 1922	4
Piyale ve Naziresi (ş)	Âyine	34	13 Nisan 1338/ 13 Nisan 1922	2
Fuzuli Konferansı Münasebetiyle* (ş)	Âyine	34	13 Nisan 1338/ 13 Nisan 1922	3
Okun Ucundan ve Naziresi (d)	Âyine	34	13 Nisan 1338/ 13 Nisan 1922	3
Horlama (d)	Şair	2	19 Kanunuevvel 1334/ 19 Aralık 1918	25-31
Bir İzdivacın Ruznamesi (d)	Âyine	18	22 Kanunuevvel 1337/ 22 Aralık 1921	3
Yarlış Telaffuz (d)	Tespit edilememiştir.			
1 Mayıs, İzdivaç Bayramı (d)	Tespit edilememiştir.			
Yeni Sene (d)	Aydede	2	5 Kanunusani 1338/ 5 Ocak 1922	3
Ok Manzumesine Dair (d)	Tespit edilememiştir.			
Göl Saatleri (d)	Âyine	4	8 Eylül 1337/ 8 Eylül 1921	2
Feylesof'la Mülâkat** (d)	Âyine	35	19 Nisan 1338/ 19 Nisan 1922	3
İmlaya Dair Ahmet Haşim Bey'le Mülâkat (d)	Âyine	34	13 Nisan 1338/ 13 Nisan 1922	3
İbnü'l Muhtar'la Mülâkat (d)	Âyine	33	6 Nisan 1338/ 6 Nisan 1922	2
Hürriyet ve İtilaf Kulübünde İçtima (d)	Tespit edilememiştir.			
Burun (d)	Tespit edilememiştir.			
İstanbul'un Mümtaz Fırkası (d)	Âyine	5	15 Eylül 1337/ 15 Eylül 1921	2
Eşkâl-i Zaman- Fessizler (d)	Âyine	5	15 Eylül 1337/ 15 Eylül 1921	3
Hasan Bey'in Heykeli*** (d)	Âyine	9	20 Teşrinievvel 1337/ 20 Ekim 1921	3
Fahrî Sanatkâr (d)	Âyine	14	24 Teşrinisani 1337/ 24 Kasım 1921	3
Anket (1)**** (d)	Âyine	7	29 Eylül 1337/ 29 Eylül 1921	2
Anket (2) (d)	Âyine	8	6 Teşrinievvel 1337/ 6 Ekim 1921	2
Havadis-i İhtikârî (d)	Âyine	4	8 Eylül 1337/ 8 Eylül 1921	3
Ali Kemal Bey Bayramda Ne Yapmış? (d)	Âyine	3	1 Eylül 1337/ 1 Eylül 1921	2
Lodos Fırtınası (d)	Âyine	21	12 Kanunusani 1338/ 12 Ocak 1922	2
Kıyamet Alameti (d)	Âyine	20	5 Kanunusani 1338/ 5 Ocak 1922	2

Bu metinlerden imzasız olarak yayımlanmış olanları şunlardır:

“Zamane Hâli, Piyale ve Naziresi, Fuzuli Konferansı Münasebetiyle, Okun Ucundan ve Naziresi, Bir İzdivacın Ruznamesi, Göl Saatleri, Feylesof'la Mülâkat, Ahmet Haşim Bey'le Mülâkat, İbnü'l- Muhtar'la Mülâkat, İstanbul'un Mümtaz Fırkası, Eşkâl-i Zaman – Fessizler, Hasan Bey'in Heykeli, Fahrî Sanatkâr, Anket, Ali Kemal Bey Bayramda Ne Yapmış?, Lodos Fırtınası, Kıyamet Alameti.”

* Dergide, “Feylesof'a İthaf- Konferanstan Sonra” başlığıyla yayımlanmıştır.

** Dergide, “Feylesof Darülfünun Açıyor” başlığıyla yayımlanmıştır.

*** Dergide, “Tenkit ve Mülâhaza” başlığıyla yayımlanmıştır.

**** Dergide, yedinci ve sekizinci sayılarda iki bölüm hâlinde yayımlanan anket, kitapta birleştirilmiştir.

"Fiske" imzasıyla yayımlanmış metinler şunlardır: "Feylesof'un Destanı, Açık İstida, Fiske'den Çimdik'e Birinci Mektup, Fiske'den Çimdik'e İkinci Mektup, Yeni Sene."

"Horlama" adlı hikâye, O. Seyfi imzasıyla yayımlanmıştır.

"Havadis-i İhtikârî" adlı nesrin altında ise, R.F. harfleri yer almaktadır.

Dikkat edildiği üzere, *Fiskeler*'deki metinlerin çoğu, *Âyine* dergisinde yayımlanmıştır. *Fiskeler*'in yayım tarihi hakkındaki bilgiye de yine bu dergide ulaştık. Derginin 49. sayısının (26 Temmuz 1338/1922 tarihli) 4. sayfasında *Fiskeler* hakkında ilan verilmiş ve şöyle yazılmıştır: "Fiskeler, bir hafta sonra intişar ediyor. Bekleyiniz." Bu bilgiye dayanarak *Fiskeler*'in 1922 yılı Ağustosunun ilk ya da ikinci haftası neşredildiği söylenebilir. Fevzi Lütfi'nin *Fiskeler* hakkında yazdığı tanıtım yazısının tarihi, 20 Ağustos 1922'dir (Uslucan 1995: 360).¹⁰

Fiskeler'deki ilk metin, "Zamane Hâli" adlı nazımdır. Bu nazımda, dönemin basın ve edebiyat camiasında yer alan şu isimler geçer: Ali Kemal, Refik Halit, İzzet Melih, Halil Nihat, Fazıl Ahmet, Ahmet Haşim, Falih Rıfki, Ahmet Rasim, Hüseyin Dâniş, Yahya Kemal, Yakup Kadri, Cenap Şahabettin, Rıza Tevfik (Feylesof olarak geçer) ve *Sabah* gazetesinin sahibi Mihran Efendi. Ali Kemal'in *Peyam* gazetesi ile Mihran Efendi'nin *Sabah* gazetesi Millî Mücadele yıllarında birleşmiş ve *Peyam-ı Sabah* adını almıştı. Refik Halit de *Aydede* dergisini çıkarana kadar *Peyam-ı Sabah*'ta yazmıştır (Aktaş 2004: 47). Bu gazeteler, Millî Mücadeleye karşıtlıklarıyla biliniyordu. Ali Kemal, İttihat ve Terakki'ye karşıydı. Millî Mücadelenin başarıya ulaşacağına inanmıyordu. Hürriyet ve İtilaf'ın o dönem yükselişe geçmesinde onun büyük payı vardı. Ali Kemal ayrıca Hüseyin Dâniş, Cenap Şahabettin ve Rıza Tevfik'le beraber Darülfünun'da ders veriyordu. Bu isimler daha sonra görüşleri dolayısıyla öğrenciler tarafından boykot edildiler ve istifaya zorlandılar. Bu durum karşısında baskıya dayanamadılar ve bir süre sonra istifa ettiler. Orhan Seyfi, Ali Kemal'e hem bu yüzden hem de onun eski edebiyata olan hayranlığı nedeniyle muhalifti. Ali Kemal, *Peyam*'da Divan şiirini öven yazılarıyla tanınıyordu. Ali Kemal, "Dil ve edebiyatta Muallim Naci'yi üstad tanıdı. Abdülhak Hamid ve Tevfik Fikret'i yüceltirken, Halid Ziya, Cenab Şahabeddin, Hüseyin Cahid ve Türkçülere karşı çıktı. Türkçülerin 'Türklerin son altı asır içinde dil için harcadıkları faydalı ve verimli hizmeti hiçe saymalarını' şiddetle tenkit etti" (TDEA: 114). Ali Kemal'in Divan şiirini ve aruzu savunması, Türkçü şairlerin onun görüşlerine karşı değişik gazete ve dergilerde makaleler yayımlamalarına neden olmuştur. Bu şairlerden biri de Yusuf Ziya'dır:

"Bu esnada Yusuf Ziya ise, *Alemdar*'da çıkan "Mürûr-ı Zaman" adlı makalesinde aruzu diriltmeye çalışanları can çekişenlere benzeterek Ali Kemal'in *Peyam-ı Sabah*'taki edebiyat telakkisine dikkat çeker. Yusuf Ziya'ya göre onun sözleri, direkt olarak hece

¹⁰ Tanıtım yazısının künyesi şudur: Fevzi Lütfi Karaosmanoğlu, "Kitaplar: *Fiskeler*", *Dergâh*, C.3, S.33, 20 Ağustos 1338, s.143-144.

veznini ve yeni lisanı İttihatçılık ile suçlamaktır. ...Yusuף Ziya makalesinin sonunda ise Ali Kemal'e hitaben, onun Fikret-Halid Ziya muhalifi, Muallim Naci taraftarı olduğunu ifade eder. Yazara göre Ali Kemal, yeni olan her edebî cereyana muhaliftir ve bu vesileyle yenilmeye mahkûmdur; millî edebiyat karşısında da yenilecektir" (TDET: 132).

Orhan Seyfi, *Fiskeler'*deki "İstanbul'un Mümtaz Fırkası" ve "Ali Kemal Bey Bayramda Ne Yapmış?" başlıklı fıkralarda Ali Kemal'i hicveder. İlk metinde, Halide Edip'in bir makalesindeki fikirden yola çıkan O. Seyfi, hayalî olarak, değişik isimlerin kurulacak bir partiye dâhil olup olmayacaklarına dair cevaplarını yazar. Bu isimlerden biri de Ali Kemal'dir. Orhan Seyfi, Ali Kemal'e şu cevabı verir: "...bu teklifi kabul etmekte mazurum. Kuva-yı Milliye denilen ev basan ile Yunanistan gibi kadim bir devlet-i mütemeddineye sell-i seyf etmeyi bu abd-i hakîrin irfan ve izanı kabul etmez" (Orhon 1922: 68). Orhan Seyfi, Ali Kemal'i bu anlamda vatan hainliği ile itham etmektedir. İkinci metinde ise, Orhan Seyfi, Ali Kemal'in *Peyam'*da yayımladığı ve bayramda ne yaptığını anlattığı yazısıyla alay eder. Memleketin geçirdiği o zor dönemde Ali Kemal'in Büyükada'da inzivaya çekilmesini hoş görmez. "Melûl melûl" yüzen Ali Kemal'in bu hâlini gülünç bulan Orhan Seyfi, onun samimi olmadığı inancındadır. Vatan için üzülen birinin tavrının bu olmaması gerektiğini şöyle ifade eder: "Biz olsak koşar, bağırır, tozu dumana katardık. Bu mübarek zat ile bizim aramızda ne büyük fark var" (Orhon 1922: 81). Orhan Seyfi, Ali Kemal'in kurucuları arasında olduğu, İttihat ve Terakki'nin muhalifi olan Hürriyet ve İtilaf Fırkası mensuplarını da "Hürriyet ve İtilaf Kulübünde Bir İçtima" başlıklı fıkrasıyla hicvetmiştir. Bu hayalî toplantıda, memleket meselelerini konuşmaları beklenen üyeler, merkez binadaki farelerden şikâyet ederler. Fareleri, İttihatçılara benzeten üyeler, bu işe bir çare ararlar. Sonuçta böyle önemli (!) meselelerle uğraşan üyeler, memleketin geleceği için ciddi kararlar almışlardır(!). Orhan Seyfi, bu metinle de Ali Kemal ile Hürriyet ve İtilaf taraftarlarını hicveder.

Orhan Seyfi'nin hicivlerine hedef olan isimlerden biri de Rıza Tevfik'tir. Rıza Tevfik, millî edebiyatın kurulmasında büyük emekleri olan bir şairdir. Hececilerin bu yolda örnek aldıkları bir isim olmuştur. Fakat savaş yıllarında siyasî görüşlerinde görülen değişimler sebebiyle Türkçü şairler tarafından sık sık eleştirilmiştir. Hilmi Yücebaş, Rıza Tevfik'le ilgili hatıralara da yer verdiği kitabında, Orhan Seyfi'nin *Çınaraltı* dergisinde yayımlanmış olan "Birkaç Hatıra: Filozof Rıza Tevfik" başlıklı yazısına yer verir. Bu hatıra yazısında Orhan Seyfi, Rıza Tevfik ile Ziya Gökalp arasında geçmiş olan bir münakaşayı şöyle aktarmaktadır:

*"Rıza Tevfik, Farabi'nin, İbni Sina'nın Türk olmasını kabul etmiyordu. Ziya Gökalp ona:
- Türk olmadıklarına dair bizi ikna edecek delilleriniz var mı? diye sordu. O da:
- Sizin, Türk olduklarına dair beni ikna edecek delilleriniz var mı?
diye aynı suali tekrarladı. Ziya Gökalp'in ilk defa orada hiddetlendiğini gördüm. (Türk olmadıklarını ispata çalışmak bize mi düşer? diyordu.) Rıza Tevfik, bundan sonra Türkçülük cereyanından gitgide uzaklaştı" (Yücebaş 1957: 75).*

Rıza Tevfik, Darülfünun'daki derslerinde bu görüşleri öğrencilere anlatmaktan çekinmiyordu. Orhan Seyfi, Rıza Tevfik'i millî bir şair olarak telakki ederken ondan hiç beklemediği bir olaya tanık olmasını şöyle anlatır:

"Balkan Harbinden sonra bir gün, Rıza Tevfik, üniversitede büyük Türk şairi Fuzulî hakkında bir konferans verecekti. Düşünüyordum ki, bu konferans, daha ziyade millî gururumuzu okşamak için veriliyor. ...Rıza Tevfik alkışlarla kürsüye çıktı. Fakat, orada müdafaa ettiği tez şu oldu: Fuzulî Türk değildir. Doktordu, doktor olmadı, filozoftu, filozof olmadı. Fikir ve sanat adamıydı. Gençliğe bu yolda da rehber olmadı" (Yücebaş 1957: 76).

Rıza Tevfik, bu düşüncelerinden taviz vermemiş ve sonunda Fuzulî hakkında verdiği bir konferansta, Fuzulî'nin Türk olmadığı fikrini tekrarlayınca tepkilerin hedefi olmuştur. Dersleri boykot eden, dilekçe üstüne dilekçe veren öğrencilerin istekleri sonunda gerçekleşir ve Rıza Tevfik istifasını verir: *"Nihayet Mart 1922'de Fuzulî hakkında verdiği bir konferans bahane edilerek, Edebiyat Medresesi talebe derneğinin yayımladığı bir beyannâmede 'dinî ve millî hisleri rencide edecek tarzda vuku bulan hareketleri ve sözleri'nden dolayı arkadaşları Cenab Şahabeddin, Ali Kemal, Hüseyin Dâniş ve Barsamyan Efendi ile birlikte istifaya zorlanınca, Darülfünun'dan istifa eder"* (Uçman 2004: 21).

Orhan Seyfi'nin *Fiskeler*'deki "Fuzulî Konferansı Münasebetiyle" başlıklı nazmı, bu olayla ilgilidir. Konferans sonunda Rıza Tevfik, dayak yemekten son anda kurtulmuştur. Orhan Seyfi, *"Kıyaktı verdiği konferans kıyak; Az kaldı yiyorduk yine bir dayak!"* (Orhon 1922: 14) diyerek yaşanan arbedeyi anlatır. Orhan Seyfi, Rıza Tevfik'in bu tavırları ile Türkleri aşığladığını, bu sözlerin ancak yabancıların işine geleceğini şöyle ifade eder: *"Senden de bahsedip 'Revue du Monde'; Desin ki Feylesof oldu bir 'âhond'"* (Orhon 1922: 14). Orhan Seyfi, "Feylesof'un Destanı" adlı nazımında, Rıza Tevfik'in geçirdiği değişimleri anlatır. II. Meşrutiyet'in ilanında Enver ve Talat Paşaların yanında yer alan Rıza Tevfik, mütareke yıllarında İttihatçıların yer almadığı İstanbul hükümetinin yanında olmuş, Sevr Anlaşması'nı imzalamak üzere Paris'e giden heyetin içinde yer almıştır. Orhan Seyfi, Rıza Tevfik'i menfaatinin peşinde giden biri olması, bu yüzden safını sürekli değiştiren bir yapısının olması nedeniyle eleştirir. Nazımında geçen *"Baktım bunun da yok tadı; Açtım 'Sabah'ta cihadı; Tuttum kolundan Nihad'ı; Bir hamlede berbâd ettim."* (Orhon 1922: 6) ifadeleri ise, Orhan Seyfi'nin Rıza Tevfik için yazdığı "Feylesof'a" başlıklı nazmını yazma sebebini ortaya koyar. Rıza Tevfik, Halil Nihat'ın önceden yazdığı hicivlere tanık olmuş ve *Sabah* gazetesinde onu küçük düşürücü ifadeler kullanmıştır. Orhan Seyfi, Rıza Tevfik'in bu saldırıları karşısında Halil Nihat'ı savunma gereği duyar ve Rıza Tevfik'i hicveden bir nazım kaleme alır. Rıza Tevfik, bu manzumeye de çok sinirlenir. Orhan Seyfi, Rıza Tevfik'le ilgili anılarında bu olayı şöyle aktarmıştır:

"Bir gün, durup dururken Rıza Tevfik, Sabah gazetesinde şair Halil Nihat Boztepe'ye hücum etti. Halil Nihadın üç, dört sene evvel yazdığı mizahî manzumeleri gözüne ilişmiş, buna kızmış. Epey ağır şeyler söylüyordu. Rıza Tevfik'i haksız buldum. İçinden

Halil Nihat Boztepe, ona bir cevap yazsa diye düşündüm. Onun namına bir manzume tasarladım. Şöyle başlıyordu:

FİLOZOFA

Hayretle anarım seni daima,
Hey koca filozof yaman adamsın!
Doktorsun, âlimsin, şairsin amma,
Kimse diyemez ki akli tamamsın.

Bunun tamamını, Süleyman Nazî'fe okudum. Bir latife olsun diye Sabah'ta imzasız neşretmek için benden istedi. Benim yazdığımı söylemeyeceğini vadederek o kadar ısrar etti ki razı oldum. Rıza Tevfik bu manzumeye hepsinden fazla sinirlendi" (Yücebaş 1957: 75).

Orhan Seyfi'nin bu anısından, "Feylesof'a" başlıklı nazmın Sabah gazetesinde yayımlanmış olduğunu öğreniyoruz. Bu bilgiyi, metinlerin künyelerini verdiğimiz tabloda gösterdik. Fakat bu nazmın hangi tarihli Sabah gazetesinde yayımlandığını tespit edemedik.

Orhan Seyfi'nin bu nazmı kaleme alması manidardır. Çünkü Halil Nihat, hececileri gayrete getirmeye çalışan bir isimdi. Orhan Seyfi,

"Bu hece veznine yavan diyorlar
İnanma sen buna yalan diyorlar
Seyfi'ye en güzel yazan diyorlar
Mest etmiş o genci Turan şarabı!" (Halil Nihad 1921: 21).

ifadelerinin sahibi olan Halil Nihat'ı Rıza Tevfik karşısında koruma gereği duymuş ve sözü edilen nazmı yazmıştır.

Fiskeler'de Dergâh mecmuası şair ve yazarlarını hicveden metinler de vardır. Bilindiği üzere o dönem Ahmet Haşim, kurtuluş mücadelesi verilirken bireysel ve sembolik şiirler yazdığı için eleştiriliyordu. Birçok edebî mizah mecmuasında Haşim'in şiiri ile alay eden manzumeler ve yazılar yayımlanıyordu. Ahmet Haşim'e hayranlık duyan edebiyatçılarımızdan olan Abdülhak Şinasi Hisar, o zamanki durumu şu şekilde anlatmaktadır:

"Zavallı Ahmet Hâşim'in o zamanlarda şiirlerinin mizah gazeteleri sütunları arasında ne şekillerde görünebileceklerini tasavvur ve tahmin edebilirsiniz

Hâşim'in şiirinde vardır reng ü âheng ü hayâl
Olmayan şey varsa ancak lafz veya mânâsıdır

Biri:

Şerhederken Şair Ahmet Hâşim'in bir şiirini
Eyledim gaib tamamen akli da, iz'ânı da.

(Bu nazım, Halil Nihat'a aittir. H.C.)

Bir başkası da:

Bîçâre Şinasi, galat-ı rü' yete düşmüş
Dâhi görünür çeşmine Hâşim budalası!

Eski, klasik şiirimizden zevk almırken, Ahmet Hâşim'in yeni şiirlerini gülünç buldukları için kendisine tariz edenler pek çoktu" (Hisar 2006: 37-38).

Ahmet Haşim'in bu hicivler arasında kızdıkları yanında gülümseyip geçtikleri de olmuştur. Onun bu tür hicivlere yaklaşımı hakkında Yusuf Ziya'nın şu hatırasından bahsetmek yerinde olur:

"Haşim'le tanışmamız, hayır, sevişmemiz bir hicivle başladı. O yeni bir şiir yazmıştı. Kendi sanat yapısı içinde güzel, ışıklı bir şiir:

YARI YOL

*Nasil istersen öyle dinle, bakın:
Dalların zirvesindeyiz ancak,
Yarı yoldan ziyade yerden uzak,
Yarı yoldan ziyade mâha yakm!*

Ben bunu eski harflerin Akbaba'sında alaya aldım:

YARI YOL

*Haşim'in şiiridir bu, şiire bakın:
Bunu mümkün müdür hiç anlamamak.
Yarı yoldan ziyade nesre uzak,
Yarı yoldan ziyade şiire yakm!*

O gün, akşama doğru, Haşim zeki kahkahalarla odama girdi ve yarım saat içinde dost olduk. Ölünceye kadar süren sahici dost!" (Ortaç 1960: 95).

Erdoğan Erbay, Haşim'in o dönem karşı karşıya kaldığı tenkitleri incelediği makalesinde bu durumun o dönem için gayet doğal olduğunu belirtmektedir. Erbay, makalesinde bu tepkilerin sebeplerini üç noktada toplamıştır. Birinci sebep, dönemin şartları göz önüne alındığında, Haşim'in toplumsal meselelerden kopuk olarak saf şiir yolundan ayrılmamasının yadırganmasıdır: *"Çünkü, millet tarih sahnesinde kalıp kalmama mücadelesi verirken, Haşim'in fildişi kulesinde sanatını icrası kabul görmemiştir"* (Erbay 2003: 183-184). Erbay, ikinci sebep olarak Haşim'in, Yahya Kemâl'in müridi gibi telakki edildiğinden başarısız bulunmasını gösterir: *"Yahya Kemâl'i şeyh, Ahmet Haşim'i 'celebi' ya da 'mürid' telâkki eden, devrin mizah mecmuaları, şeyhi maharet sahibi görmedikleri için, müridi de bütün kabiliyet emarelerine rağmen, başarısız kabul etmişlerdir"* (Erbay 2003: 184). Üçüncü sebep ise Haşim'in şiirlerinin millî bir özellik taşımasıdır. Erbay'ın makalesinde Ahmet Haşim'in şiirini alaya almak maksadıyla yazılmış mizahî şiirlere örnekler verilir. Bunlardan biri de *Âyine* dergisinde yayımlanmış bir şiirdir. Erbay, "Ahmet Haşim Bey'in 'Piyâle Unvanlı Şiirine Naziredir" başlıklı bu şiiri yazanı belirtmemiştir. *Fiskeler'*den anladığımızı göre, bu şiiri Orhan Seyfi yazmıştır. Bu şiir, *Fiskeler'*de Haşim'in "Piyale" şiirinden sonra "Naziresi" başlığı altında yer alır. Erbay, bu şiir ile "...Haşim şiir vadisinde attığı adımlarda, hakikat olandan hayalî olana doğru gittiği için tenkit edilir" (Erbay 2003: 170) demektedir. Erbay aynı zamanda *Aydede* dergisinde çıkan mizahî şiir ve yazılardan bahsederken Orhan Seyfi'nin "Yeni Sene" başlıklı yazısına değinir: *"Fiske takma adı ve 'Yeni Sene' başlığı altında, Haşim'in şiirine yönelik, özellikle şiirde mana meselesine bağlı tenkit ön plana çıkarılır. ...Fiske (Refik Halid) imzasıyla yayımlanan yazıda, Haşim'in, 'Mülâhazalar'da üzerinde durduğu 'şiirde mana' konusu mizah unsuru yapılmakta, bundan böyle şiir hususunda yapılacak herhangi bir hareketin kalmadığı, ironik bir dille*

anlatılmaktadır” (Erbay 2003: 172). Burada yazının Fiske takma adıyla Refik Halid’e ait olduğu bilgisi verilmekte ise de *Fiskeler*’de yer aldığından, bu yazının Orhan Seyfi’ye ait olduğunu düşünmekteyiz. Erbay’ın makalesinde son olarak Orhan Seyfi’ye ait olan “Zamane Hâli” adlı şiir şu şekilde tanıtılmıştır:

“Aydede’nin, aynı sayısının (4. Sayıdan bahsetmektedir. H.C.) bir başka sayfasında Fiske imzalı ‘Zamane Hâli’ adlı şiirde hem Haşim, hem de devrin diğer şair ve yazarları, Aydede’nin çıkışından rahatsız oldukları kanaatiyle tenkide, hatta tahkire tâbi tutulurlar. Şiirde, Haşim’in anlatıldığı kıta şöyledir:

Haşim ‘Göl Saati’ satar;

Falih, Donkişot’tur, çatar;

Rasim, akşam sabah atar;

Hüseyin Dâniş çay ister!” (Erbay 2003: 174).

Orhan Seyfi, *Fiskeler*’deki “Göl Saatleri” başlıklı yazısında Ahmet Haşim’in o dönem henüz yeni yayımlanmış olan *Göl Saatleri* adlı kitabından bahseder. Orhan Seyfi, kitabı bir arkadaşına vermiş ve arkadaşı kitabı iade ederken şiirleri beğenmediğini ifade etmiştir. Orhan Seyfi de kendini bir savunma psikolojisi içinde bulmuş ve Ahmet Haşim’in anlayışının farklılığından hemen algılanmayabileceğini söylemek zorunda kalmıştır. Yazının sonunda Orhan Seyfi, durum böyle gelişince gerçek fikrini ifade edememesi ile Ahmet Haşim’i savunanların ruh hâli arasında bir paralellik olduğu görüşünü ortaya koyar: “Beni büyük bir asabiyet içinde bırakıp gitti. Şimdi kendi kendime sükûnetle düşünüyorum: Hakikaten benim fikirlerim bu muydu? Anlamadığım bir şeyi arkadaşşıma faik bir hassasiyette olduğumu göstermek hodbinliğiyle müdafaa etmişim. Acaba bu Haşim Bey’in şiirlerini bize karşı methedenler de bu hisle mi hareket ediyorlar?” (Orhon 1922: 52). Orhan Seyfi, bu sözleriyle Ahmet Haşim’i savunanların biraz da bencillikle hareket ettiklerini, kendilerinin edebî kavrayışlarının daha yüksek olduğunu düşündüklerinden Haşim’i anlamayanları küçümsediklerini ima etmiştir.

Fiskeler’de Ahmet Haşim’le ilgili diğer bir yazı da “İmlaya Dair Ahmet Haşim Bey’le Mülâkat” adını taşır. Bu yazı, Ahmet Haşim’in 5 Nisan 1338 tarihli *Dergâh* dergisinin 24. nüshasında yayımlanan “Yılan Hikâyesi” başlıklı yazısı ile ilgilidir. Ahmet Haşim’in bu makalesi, imla meselesi hakkındadır.¹¹ Ahmet Haşim, imla çalışmaları için kurulmuş komisyonun çalışmalarını beğenmemektedir. Arap harfleriyle yazılan Türkçenin imlasında kelimenin şeklinin de önemli olduğunu vurgulayan Haşim, imla işinin şairlere, yazarlara bırakılması gerektiği görüşündedir. Makalesine bu başlığı imla meselesinin yılan hikâyesine döndüğünü ifade etmek için koymuştur. Âlim Gür, Ahmet Haşim’in *Dergâh*’ta yayımlanmış şiir ve nesirlerini incelediği makalesinde, bu yazı hakkında şunları ifade eder: “Görüldüğü gibi Ahmet Haşim, haklı olarak dile ve imlâya yapılan zoraki müdahalelere karşı çıkmış, bunlara ancak şairlerin ve edebiyatçıların şekil verebileceklerini savunmuştur. Bu vesileyle belirtmek gerekir

¹¹ Bu makalenin Latin harflerine çevrilmiş hâli için bk. (Yüce 1995: 256-263).

ki, harf inkılâbına ve aradan geçen onca zamana rağmen, imla meselemizin hâlâ tartışılıyor olması dikkate alınırsa yazar, 'Yılan Hikâyesi' başlığını tercihinde isabet kaydetmiştir" (Gür 2010: 324).

Ahmet Haşim'in görüşlerine anlam veremeyen Orhan Seyfi, onunla bir mülâkat kurgulamıştır. Haşim'e giderek "bir türlü anlayamadığı bu yepyeni nokta-i nazar" (Orhon 1922: 57) hakkında bilgi sahibi olmak ister. Haşim, "imla şekildir, resimdir, insan icadıdır." (Orhon 1922: 57) diyerek bir daire çizer ve Orhan Seyfi'den bunu okumasını ister. Orhan Seyfi, okuyamayınca, "Bu göldür. Herkes bilir ki ben 'göller' şairiyim. ... Aynı resmi Yakup Kadri yaptığı zaman 'bağ' diye okunur. ... Aynı resmi Fâlih yaparsa 'çöl' diye, İzzet Melih yaparsa 'para' diye herkes okur" (Orhon 1922: 58). Orhan Seyfi, Haşim'in imlada şeklin, resmin önemine dair görüşleriyle bu şekilde alay etmiştir.

Fiskeler'de yer alan metinlerden bir diğeri de "Ok Manzumesine Dair" başlığını taşır. Bu yazı, Yahya Kemal'in hece vezniyle yazdığı tek şiiri olan "Ok" şiiri ile ilgilidir. Orhan Seyfi, Yahya Kemal'in hece vezniyle daha çok şiir yazmasını ister. Şiirde bazı kusurlar bulmasına rağmen Yahya Kemal'in heceyle ilk şiiri olduğundan tenkit edilmemesi gerektiğini ifade eder: "Yalnız şunu evvelden söyleyeyim ki bu güzel bir manzume değilse bile Yahya Kemal Bey bundan dolayı muaheze edilemez. Çünkü ilk manzumesidir" (Orhon 1922: 42). Orhan Seyfi, daha sonraları kaleme aldığı *Yahya Kemal, Hayatı ve Eserleri* adlı kitapçıkta Yahya Kemal'in hece ile başka şiirler yazmamasına anlam veremediğini şu şekilde ifade eder: "Yahya Kemal buna rağmen hece ile bir tek şiir yazdı: (Ok) manzumesi. Ondan sonra hece veznini bir daha kullanmadı, bunu niçin böyle yaptığını bilmiyorum!" (Orhon 1937: 8). Aynı kitapçıkta, Orhan Seyfi, o dönem bu manzumenin başarısızlığını vurgulayan İsmail Habip gibi isimlerin haklı olduklarını teslim etmekle beraber, Yahya Kemal gibi dili çok iyi kullanan bir şairin istese heceyle daha güzel şiirler yazabilecek olduğunu, yazmadığı için ise esef duyulması gerektiğini belirtir: "– Ok isabet etmiş, fakat hece yaralanmıştı. İsmail Habip bu sözleriyle şairin bu manzumede muvaffak olamadığını ima etmek istiyor. Olabilir. Fakat aruzu o kadar güzel ve mükemmel kullanan Yahya Kemal'in hece ile aynı kuvvette şiirler yazmasına ne mani vardı! Bu edebiyat tarihi için bir sır olarak kalmıştır" (Orhon 1937: 9). Orhan Seyfi, "Ok Manzumesine Dair" yazısıyla Yahya Kemal'i hece ile daha çok yazmaya teşvik etmek istemiştir. Fakat bilindiği gibi Yahya Kemal, hece ile başka bir şiir kaleme almamıştır.

SONUÇ

Fiskeler, edebî ve siyasî anlamda mücadelelerin yaşandığı bir dönemin ürünüdür. Memleketin geleceği konusunda kafaların karışık olduğu bu dönemde, Ali Kemal, Rıza Tevfik, Refik Halit gibi şair ve yazarlar İstanbul Hükümeti tarafında yer almışlardır. Ali Kemal, Millî Mücadele döneminde İzmir'te linç edilerek öldürülmüş,

Rıza Tevfik ve Refik Halit memleketi terk etmek zorunda kalmışlardır. Daha sonra affedilerek memlekete dönmüşler ve burada vefat etmişlerdir. Bu hengâmede, Orhan Seyfi bu isimleri, tercihlerinin yanlışlığı konusunda uyaran hicivler kaleme almıştır. Orhan Seyfi, aynı zamanda millî edebiyat anlayışının edebiyat camiasında daha da gelişmesi ve bu yönde eserler verilmesi konusunda da kalem oynatmıştır. *Dergâh* mecmuası şair ve yazarlarını hicvetmesinin altında bu gerçek yatar. Ahmet Haşim'in ve o dönem onun şeyhi gibi addedilen Yahya Kemal'in hece ile yazmalarını, Ziya Gökalp gibi o da çok arzulamıştır. Fakat bu isimler, edebiyat tarihimizde Orhan Seyfi'nin arzuladığı özellikleriyle yer almamışlardır. Sonuç olarak *Fiskeler*, Orhan Seyfi'nin hayatı boyunca sadık kaldığı edebiyatta millîlik ülküsü adına verdiği mücadelenin ilk verimidir.

KAYNAKÇA

- AKTAŞ, Şerif (2004), *Refik Halit Karay*, Ankara: Akçağ Yayınları.
- BULUT, Birol (2010), "Orhan Seyfi Orhon'un Güneş Mecmuası Üzerine Bir İnceleme", Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzincan.
- ÇIKLA, Selçuk (2010), *Şair, Mizah Yazarı, Gazeteci Yusuf Ziya Ortaç*, İstanbul: Kitabevi.
- DOĞAN, Mehmet (1995), "1921-1941 Yılları Arası Şiir Tartışmaları", Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- DONBAY, Ali (2009), *Orhan Seyfi Orhon, Hayatı, Gazeteciliği, Fikrî ve Edebî Şahsiyeti, Eserleri*, Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayınları.
- ERBAY, Erdoğan (2003), " 'Bir Günün Sonunda Arzu' Şiirinin Ardından Ahmet Haşim ve Dergâh Mecmuası Yazarlarına Yöneltilen Tenkit ve Tehziller", *Türk Kültürü İncelemeleri Dergisi*, İstanbul, 8: 165-184.
- GÜR, Âlim (2010), "Dergâh Mecmuası ve Ahmet Haşim", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi-The Journal of International Social Research*, Winter, Vol.3/10: 316-331.
- HALİL NİHAD (1921), *Sihâm-ı İlham*, İstanbul: Mahmud Bey Matbaası.
- HİSAR, Abdülhak Şinasi (2006), *Ahmet Hâşim, Şiiri ve Hayatı*, İstanbul: YKY.
- KARABULUT, Ramis (1999), "Orhan Seyfi Orhon'un Mecmuacılığı ve Güneş Mecmuası (İnceleme ve Seçilmiş Metinler)", Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sivas.
- KOLCU, Hasan (1993), *Türk Edebiyatında Hece-Aruz Tartışmaları*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- ORHON, Orhan Seyfi (1922), *Fiskeler*, İkbâl Kütüphanesi, İstanbul: Evkaf Matbaası.
- ORHON, Orhan Seyfi (1937), *Yahya Kemal, Hayatı ve Eserleri*, Cumhuriyet Kitaphanesi, İstanbul.
- ORHON, Orhan Seyfi (2008), *Bütün Şiirleri*, 2. bs., İstanbul: Everest Yayınları.
- ORTAÇ, Yusuf Ziya (1960), *Portreler*, İstanbul: Akbaba Yayınları.
- ORTAÇ, Yusuf Ziya (1966), *Bizim Yokuş*, İstanbul: Akbaba Yayınları.
- TDEA: *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi* (1977), C.1, İstanbul: Dergâh Yayınları.

- TDET: *Türk Dünyası Edebiyatı Tarihi* (2007), C.8, Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları.
- TONGA, Necati (2004), "Çınaraltı Dergisi Etrafında Oluşan Edebî Muhit", Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- TUNCER, Hüseyin (1994), *Beş Hececiler*, İzmir: Akademi Kitabevi.
- UÇMAN, Abdullah (2004), *Rıza Tevfik'in Şiirleri ve Edebî Makaleleri Üzerinde Bir Araştırma*, İstanbul: Kitabevi.
- USLUCAN, Fikret (1995), "Dergâh Mecmuası Üzerine Bir İnceleme", Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, On Dokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Samsun.
- YÜCE, Sefa (1995), "Nesir Yönünden Dergâh Mecmuasının İncelenmesi", Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- YÜCEBAŞ, Hilmi (2004), *Hiciv ve Mizah Edebiyatı Antolojisi*, İstanbul: L&M Yayınları.
- YÜCEBAŞ, Hilmi (1957), *Filozof Rıza Tevfik, Hayatı-Şiirleri-Hatıraları*, İstanbul: Dizerkonca Matbaası.